

Rolnummers 698 en 713
Arrest nr. 19/95 van 2 maart 1995

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende

- de artikelen 664, 665, 667, 669 en 671 van het Gerechtelijk Wetboek,
- de artikelen 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Namen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en L. De Grève, en de rechters L.P. Suetens, L. François, P. Martens, J. Delruelle en H. Coremans, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen

a) De voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Namen heeft bij beschikking van 15 april 1994 in zake B. Godeau de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Worden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet geschonden door de artikelen 664, 665, 667, 669 en 671 van het Gerechtelijk Wetboek, alsmede 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, doordat zij een beklaagde die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, niet de mogelijkheid bieden rechtsbijstand te krijgen met het oog op het gratis afleveren van de stukken van een dossier dat tegen hem is aangelegd en die hij nuttig acht voor de voorbereiding van zijn verdediging voor de strafrechter ? »

Die zaak is ingeschreven onder nr. 698 van de rol.

b) De voorzitter van dezelfde rechtbank heeft bij beschikking van 30 mei 1994 in zake R. Fabianova de volgende prejudiciële vragen gesteld :

« Worden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in combinatie met de artikelen 23, derde lid, 2°, en 191 van die Grondwet en artikel 6.3.b van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden geschonden door de artikelen 664, 665, 667, 669 en 671 van het Gerechtelijk Wetboek, alsmede 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, doordat zij een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, niet de mogelijkheid bieden rechtsbijstand te krijgen met het oog op het gratis afleveren van de stukken van een dossier waarin zij haar rechten wil doen gelden en die zij nuttig acht voor de voorbereiding van haar verdediging voor de strafrechter ? »

« Worden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in combinatie met de artikelen 23, derde lid, 2°, en 191 van die Grondwet en artikel 6.3.b van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, geschonden door de artikelen 664, 665, 667, 669 en 671 van het Gerechtelijk Wetboek, alsmede 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffie-

rechten, doordat zij een beklaagde of een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, niet de mogelijkheid bieden rechtsbijstand te krijgen met het oog op het gratis afleveren, voor de voorbereiding van haar verdediging voor de strafrechter, van stukken van het strafdossier, terwijl de rechtsbijstand kan worden toegekend aan elke partij in een burgerlijk proces die zich in dezelfde financiële toestand bevindt ? »

Die zaak is ingeschreven onder nr. 713 van de rol.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

In de zaak met rolnummer 698 heeft Bernard Godeau, gedagvaard om op 21 april 1994 te verschijnen voor de correctionele rechtbank te Namen, aan de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg gevraagd hem een afschrift in debet te verstrekken van het strafdossier dat tegen hem is aangelegd, waarvan de kosten in geval van veroordeling door de verzoeker moeten worden gedragen. Hij betoogt dat hij behoeftig is wegens zijn opsluiting en dat de omstandigheden waarin hij zijn verdediging moet verzekeren (moeilijke materiële raadpleging van het dossier of voorafgaande betaling van het griffierecht) strijdig zijn met artikel 6.3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

In de zaak met rolnummer 713 heeft Renata Fabianova eveneens aan de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Namen gevraagd om haar in het kader van een procedure waarin zij zich burgerlijke partij heeft gesteld, voorlopig een afschrift in debet te verstrekken van de stukken van het strafdossier die zij noodzakelijk acht om haar argumentatie voor te bereiden. Zij betoogt dat zij behoeftig is en slechts het bestaansminimum ontvangt.

De voorzitter van de rechtbank heeft het verzoek van de eisers ingewilligd na te hebben beslist dat hun vordering een vraag opwerpt met betrekking tot de bestaanbaarheid van de op het voorwerp ervan toepasselijke wetgeving met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet (in de beschikking in de zaak met rolnummer 713 preciseert de voorzitter dat de artikelen 10 en 11 in verband moeten worden gebracht met de artikelen 23, inzonderheid met het derde lid, 2°, en 191 van de Grondwet, alsmede met artikel 6.3.b van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens); hij oordeelt voorts dat geen enkele wetsbepaling de mogelijkheid uitsluit dat de voorzitter van de rechtbank zetelend in kort geding of zoals in kort geding aan het Arbitragehof een prejudiciële vraag stelt, niettegenstaande het dringende karakter van de vordering, dat er, precies wegens dat dringende karakter, aanleiding toe bestond het lot van de verzoekende partij voorlopig te regelen, in afwachting van het antwoord van het Arbitragehof op de vraag die aan het Hof diende te worden gesteld, aangezien artikel 19, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek de rechter immers toestaat om, alvorens recht te doen, een maatregel te bevelen om de betwiste situatie voorlopig te regelen; hij heeft geoordeeld dat ten deze, met name gelet op hetgeen is voorgeschreven in artikel 6.3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en wegens het dringende karakter van het geval, alsmede wegens de materiële situatie van de verzoekende partij, de vordering voorlopig, en onverminderd de berechting van de zaak zelf, diende te worden ingewilligd.

III. De rechtspleging voor het Hof

a) In de zaak met rolnummer 698

De expeditie van de verwijzingsbeslissing is op 19 april 1994 ter griffie ingekomen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 2 en 4 mei 1994 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 5 mei 1994.

Memories zijn ingediend door :

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 15 juni 1994 ter post aangetekende brief;
- B. Godeau, opgesloten in de gevangenis van Leuven, bij op 16 juni 1994 ter post aangetekende brief.

b) *In de zaak met rolnummer 713*

De expeditie van de verwijzingsbeslissing is op 2 juni 1994 ter griffie ingekomen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 5 juli 1994 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 8 juli 1994.

Memories zijn ingediend door :

- R. Fabianova, wonende te 1040 Brussel, Waterkrachtstraat 14, bij op 18 augustus 1994 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 22 augustus 1994 ter post aangetekende brief.

c) *In beide zaken*

Bij beschikking van 28 juni 1994 heeft het Hof de zaken samengevoegd.

Van de memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 30 augustus 1994 ter post aangetekende brieven; van de beschikking tot samenvoeging is kennis gegeven bij dezelfde brieven.

Bij beschikking van 4 oktober 1994 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 19 april 1995.

Bij beschikking van 9 november 1994 heeft het Hof de zaken in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 1 december 1994.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 9 november 1994 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikkingen van 24 november 1994 en 18 januari 1995 heeft het Hof de zaken verdaagd naar respectievelijk 26 en 31 januari 1995.

Van die beschikkingen is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 25 november 1994 en

19 januari 1995 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 31 januari 1995 :

- zijn verschenen :

. Mr. Ph. Morandini en Mr. L. Flamme, advocaten bij de balie te Namen, voor B. Godeau;

. Mr. J.-P. Bayer, advocaat bij de balie te Namen, voor R. Fabianova;

. Mr. J. Bourtembourg, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers L. François en H. Coremans verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- zijn de zaken in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. De bepalingen in het geding

1. De artikelen 664, 665, 667, 669 en 671 van het Gerechtelijk Wetboek bepalen :

« Art. 664. Rechtsbijstand bestaat erin degenen die niet over de nodige inkomsten beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging, te bestrijden, geheel of ten dele te ontslaan van de betaling van de zegel-, registratie-, griffie- en uitgifterechten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. Hij verschaft aan de betrokkene ook kosteloos de tussenkomst van openbare en ministeriële ambtenaren onder de hierna bepaalde voorwaarden.

Art. 665. Rechtsbijstand kan worden verleend :

1° voor alle handelingen betreffende vorderingen die voor een rechter van de rechterlijke orde, een administratieve rechtbank of een scheidsgerecht moeten worden gebracht of er aanhangig zijn;

2° voor handelingen betreffende de tenuitvoerlegging van vonnissen en arresten;

3° voor rechtsplegingen op verzoekschrift;

4° voor de proceshandelingen die behoren tot de bevoegdheid van een lid van de rechterlijke orde of waarbij een openbare of een ministeriële ambtenaar moet optreden.

Art. 667. Rechtsbijstand wordt verleend aan de personen van Belgische nationaliteit, indien hun aanspraak rechtmatig lijkt en indien zij aantonen dat hun inkomsten ontoereikend zijn.

Art. 669. Wanneer aan de verzoeker rechtsbijstand wordt verleend, kan daaraan, al naar gelang van het bedrag van zijn inkomsten, de voorwaarde worden verbonden dat hij een som, te bepalen in de beslissing die de bijstand verleent, in handen van de ontvanger der registratie zal storten.

Art. 671. Rechtsbijstand wordt alleen verleend voor de proceshandelingen die moeten worden verricht en voor de gewone afschriften van of de uittreksels uit de stukken die moeten worden voorgebracht vóór de rechter voor wie het geschil aanhangig is of wordt gemaakt, de betekening van de eindbeslissing daaronder begrepen.

In geval van hoger beroep of voorziening in cassatie wordt het verzoek om bijstand gedaan aan het bureau van de rechtbank of van het hof waar het rechtsmiddel wordt ingesteld. »

2. De artikelen 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten bepalen :

(Titel III. Griffierecht

Hoofdstuk I - Vestiging van de belasting en vaststelling van de rechten)

« Art. 268. Onder de benaming van griffierecht wordt een belasting gevestigd op de hiernavolgende in de hoven en rechtbanken gedane verrichtingen :

(...)

3° het afleveren van uitgiften, afschriften of uittreksels uit akten, vonnissen en arresten; (...) »

(Afdeling II - Expeditierecht)

« Art. 271. Op de uitgiften, afschriften of uittreksels die in de griffies worden afgegeven, wordt een expeditierecht geheven van :

1° 60 frank per bladzijde, in de vredegerichten en politierechtbanken;

2° 115 frank per bladzijde, in de hoven van beroep, de hoven van assisen, het militair gerechtshof, de arrondissementsrechtbanken, de rechtbanken van eerste aanleg, de rechtbanken van koophandel en de krijgsraden;

3° 195 frank per bladzijde, in het Hof van cassatie.

Art. 272. Het recht wordt echter op 30 frank per bladzijde bepaald, zonder lager te mogen zijn dan 60 frank voor iedere uitgifte, afschrift of uittreksel, onverschillig op welke griffie de aflevering geschiedt :

1° voor de niet ondertekende afschriften. Indien echter bij één en hetzelfde verzoek en voor één en dezelfde zaak meer dan 1.000 afschriften worden aangevraagd, wordt het tarief vanaf het 1.001ste afschrift bepaald op 10 frank per bladzijde, zonder dat het globaal bedrag aan verschuldigde expeditierechten alsdan meer dan 100.000 frank kan bedragen;

2° voor uitgiften, afschriften of uittreksels uit de registers van de burgerlijke stand of uit de registers welke de akten betreffende het verkrijgen, het herkrijgen, het behoud en het verlies van nationaliteit bevatten;

3° voor uitgiften, afschriften of uittreksels uit akten, vonnissen en arresten die krachtens artikel 162, 33°bis tot 37°bis, vrijstelling genieten van de formaliteit der registratie;

4° voor de uitgiften, afschriften of uittreksels van akten en stukken betreffende het handelsregister, het register van de burgerlijke vennootschappen die de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen, het register van de buitenlandse vennootschappen die niet vallen onder het voorschrift van artikel 198 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, het ambachtsregister, het register van de economische samenwerkingsverbanden en het register van de Europese economische samenwerkingsverbanden.

Hetzelfde recht is verschuldigd voor uitgiften, afschriften en uittreksels uit akten, vonnissen en arresten afgeleverd in kieszaken of militiezaken. Deze stukken dragen bovenaan de vermelding van hun bestemming; zij mogen tot geen andere doeleinden dienen.

Art. 273. Het recht wordt berekend per bladzijde van het arrest, het vonnis of de akte, welke in de uitgifte, het afschrift of het uittreksel wordt weergegeven.

Het recht wordt evenwel éénvormig berekend alsof er slechts één bladzijde was, voor de uittreksels die worden afgeleverd ter uitvoering van artikel 121 van het Algemeen Reglement op de gerechtskosten in strafzaken.

Art. 274. Wanneer in een uitgifte, afschrift of uittreksel meerdere arresten, vonnissen of akten worden weergegeven, wordt het recht berekend per bladzijde van elk dezer documenten, zonder dat er, voor ieder van deze documenten, minder mag geheven worden dan het recht verschuldigd voor één bladzijde. »

V. In rechte

- A -

Memorie van de Ministerraad in de zaak met rolnummer 698

A.1.1. Verscheidene van de bepalingen waarop de prejudiciële vragen betrekking hebben, verhinderen op zichzelf geenszins dat een beklaagde die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, rechtsbijstand krijgt met het oog op de afgifte, zonder voorafgaande betaling, van de stukken van een dossier dat tegen hem is aangelegd en die hij nuttig acht voor de voorbereiding van zijn verdediging voor de strafrechter.

Dat geldt voor :

- artikel 664 van het Gerechtelijk Wetboek; dat artikel definieert de rechtsbijstand, die tot doel heeft de personen die het beoogt, te beschermen door hun de middelen te verschaffen om hun rechten te doen gelden en aldus de gelijkheid van een ieder voor het gerecht te waarborgen, ongeacht of het gaat om het instellen van de vordering, het onderzoek ervan, het vonnis of de uitvoering van het vonnis. Beklemtoond dient te worden dat het doel van de rechtsbijstand in ieder geval niet is dat diegene die wordt bijgestaan, de kosteloosheid van de procedure kan verkrijgen, maar wel dat wordt gewaarborgd dat de kosten die die procedure met zich meebrengt, worden voorgeschoten;

- artikel 665 van hetzelfde Wetboek, dat in algemene bewoordingen de handelingen opsomt waarvoor de rechtsbijstand geldt, maar geen onderscheid invoert naargelang de stukken al dan niet moeten worden voorgebracht voor de rechter;

- artikel 667 van hetzelfde Wetboek, dat bepaalt dat het ontoereikende karakter van de inkomsten waaraan de rechtsbijstand is gekoppeld, moet worden verantwoord;

- artikel 669 van hetzelfde Wetboek, waaruit voortvloeit dat, wanneer de betrokkene niet over de nodige middelen beschikt om alle procedurekosten te bestrijden, maar niettemin in de mogelijkheid verkeert erin bij te dragen, zijn toelating tot het voordeel van de procedure kan worden gekoppeld aan de storting van een provisie in handen van de ontvanger der registratie;

- artikel 671, tweede lid, van hetzelfde Wetboek, dat als beginsel stelt dat voor procedures in hoger beroep of in cassatie een afzonderlijk verzoek om bijstand moet worden ingediend;

- de artikelen 268, 3°, en 271 tot 274 van het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939 houdende het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, die enkel als beginsel stellen dat een expeditierecht wordt geïnd bij de afgifte van uitgiften, afschriften of uittreksels uit akten, vonnissen en arresten en het bedrag vaststellen van de verschuldigde rechten; in ieder geval vinden enkel de artikelen 272, 1°, 273, eerste lid, en 274 van dat besluit toepassing voor de vaststelling van de expeditierechten die verschuldigd zijn door de beklaagde die om de afgifte van het afschrift van een strafdossier verzoekt.

A.1.2. Derhalve blijkt enkel uit artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek (in zoverre het bepaalt dat de rechtsbijstand alleen wordt verleend « voor de (...) afschriften (...) of de uittreksels (...) » (die het beoogt) die moeten worden voorgebracht vóór de rechter voor wie het geschil aanhangig is of wordt gemaakt ») dat aan een beklaagde geen rechtsbijstand kan worden verleend met het oog op de afgifte, zonder voorafgaande betaling, van de stukken van een dossier dat tegen hem is aangelegd en die hij nuttig acht voor de voorbereiding van zijn verdediging voor de strafrechter, wanneer hij niet over voldoende inkomsten beschikt om de griffierechten te betalen.

Aangezien het kosteloze afschrift van het strafdossier dat door de beklaagde wordt aangevraagd, voor diens eigen gebruik is bestemd, en niet om te worden voorgebracht voor de strafrechter die er reeds over beschikt, valt die aanvraag niet binnen de werkingssfeer van de rechtsbijstand, zoals hij in artikel 671, eerste lid,

van het Gerechtelijk Wetboek is gedefinieerd (Cass. 18 december 1985, *J.T.* 1986, p. 267).

Het onderwerp van de vraag is niet *in globo* te onderzoeken of de rechtsbijstand de toegang van alle burgers tot het gerecht waarborgt.

A.1.3. Het onderzoek van de grondwettigheid van artikel 671, eerste lid, veronderstelt dat rekening wordt gehouden met artikel 23 van de Grondwet.

A.1.4. Op grond van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens kan in dat verband worden vastgesteld dat dat Hof, om de mate te beoordelen waarin voor de Staat een positieve verplichting bestaat, een evenwicht zoekt, waarbij de belangen tegenover elkaar worden afgewogen, tussen de behoeften en de mogelijkheden van de gemeenschap en die van de individuele burgers.

A.1.5. Ten aanzien van de eigenlijke inhoud van het recht op een juridische bijstand dient men zich te inspireren op de internationale teksten die zowel voor de deeltentiteiten als voor de federale Staat bindend zijn.

A.1.6. De vraag die door artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek wordt opgeworpen, beoogt de identieke behandeling van alle beklaagden : om een afschrift van het strafdossier te verkrijgen, moeten alle beklaagden de griffierechten betalen, ongeacht of zij al dan niet over voldoende inkomsten beschikken om die rechten te betalen, aangezien de rechtsbijstand laatstgenoemden niet de mogelijkheid biedt een dergelijk afschrift kosteloos te verkrijgen. De rechtsbijstand behandelt alle beklaagden die het ontoereikende karakter van hun inkomsten aantonen, op een identieke manier; hij biedt geen van hen de mogelijkheid een kosteloos afschrift van het strafdossier te verkrijgen, maar daardoor heeft hij tot gevolg dat die behoeftige beklaagden op dezelfde wijze worden behandeld als diegenen die niet behoeftig zijn. De verantwoording voor de ontstentenis van verschillende behandeling is in wezen van budgettaire aard. Het kosteloos afgeven van het strafdossier zou immers, gelet op het aantal beklaagden en de omvang van de dossiers, een tweevoudig gevolg hebben : enerzijds zouden aan de Staat de inkomsten worden onttrokken die de griffierechten vormen (de griffierechten zijn overigens in ruime mate de bezoldiging van een gepresteerd werk, namelijk de prijs voor de bijstand die aan particulieren wordt verleend door de griffiers, die voor hen akten verlijden, hun afschriften of uittreksels verstrekken, hun zaken inschrijven) en anderzijds zouden de griffiediensten aanzienlijk moeten worden uitgebreid, zowel qua personeel als qua uitrusting, zo niet wordt het werk van de griffier onmogelijk gemaakt; nieuwe en aanzienlijke begrotingsmiddelen, die niet beschikbaar zijn, zouden te dien einde moeten worden vrijgemaakt.

A.1.7. De vraag die aan de orde is, is derhalve of een redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de budgettaire overwegingen, gelet op de begroting die voor de rechtsbijstand wordt uitgetrokken, en de gevolgen die dat met zich meebrengt voor de beklaagde die niet over voldoende inkomsten beschikt, namelijk de verplichting om het strafdossier op de griffie te raadplegen om zijn verdediging voor te bereiden. Het bestaan van dat verband van evenredigheid moet worden beoordeeld met inachtneming van de ter zake geldende beginselen.

Die beginselen zijn die van de rechten van de verdediging - die, in ruime zin, samenvallen met het recht van elke burger op toegang tot het gerecht - en van het recht op juridische bescherming. De rechtsbijstand verwezenlijkt onweerlegbaar de effectiviteit van het principe van de toegang tot het gerecht. Het recht op toegang tot een rechtbank vindt evenwel vooral toepassing in burgerlijke zaken. Het recht op toegang tot een rechtbank bestaat weliswaar ook in strafzaken, maar het betreft niet zozeer een recht op toegang als dusdanig, als wel het recht om elke beschuldiging die tegen de betrokkene wordt ingebracht, te laten voorleggen aan een rechter, die erover moet beslissen.

De omstandigheid dat de rechtsbijstand de beklaagde die niet over voldoende inkomsten beschikt, niet de mogelijkheid biedt een kosteloos afschrift van het strafdossier te verkrijgen, vormt geen hinderpaal voor de toegang van die beklaagde tot het gerecht, maar stelt veeleer de vraag aan de orde van de eerbiediging van diens rechten van de verdediging in enge zin, die veronderstellen dat de partij in het geding haar verweermiddelen op dienstige wijze kan doen gelden of, zoals de Commissie voor de Rechten van de Mens heeft beslist, dat de beschuldigde « zijn verdediging kan organiseren op gepaste wijze en zonder beperking ten aanzien van de mogelijkheid om alle relevante verweermiddelen voor de rechter voor te brengen » (Commis., verslag van 12 juli 1984, zaak Can, E.H.R.M., reeks A, nr. 96, p. 17, § 53) en dat hij « zijn zaak aan de rechtbank kan uiteenzetten in omstandigheden die hem niet in aanzienlijke mate benadelen ten opzichte van de tegenpartij » (Commis., besl. van 16 juli 1968, verz. nr. 2804/66, Ann. Conv., deel XI, p. 381) (eigen vertaling).

A.1.8. Om zijn verdediging, aldus gedefinieerd, voor te bereiden, moet de beschuldigde beschikken over

voldoende tijd en faciliteiten (artikel 6.3.b van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens). De Commissie heeft geoordeeld dat daarvoor kan volstaan dat het dossier na de inbeschuldigingstelling, maar vóór het vonnis ten gronde ter beschikking wordt gesteld van de beschuldigde (Commis., besl. van 22 maart 1972, verz. nr. 4622/70, Rec. nr. 40, p. 15). Dat is ongetwijfeld het geval in het Belgische recht. Op de griffie wordt het strafdossier ter beschikking gesteld van de beklaagde en alle griffies zijn uitgerust met tafels en stoelen om de raadpleging van het dossier te vergemakkelijken. Het dossier kan worden geraadpleegd door de beklaagde zelf, zelfs ingeval hij zich in hechtenis bevindt; het kan ook worden geraadpleegd door diens raadsman. Als de beklaagde behoeftig is, kan hij de kosteloze bijstand van een advocaat genieten.

A.1.9. De vraag die ten deze aan de orde is, is of het ter beschikking hebben van een afschrift van het strafdossier behoort tot die faciliteiten welke noodzakelijk zijn voor de voorbereiding van de verdediging, zoals het recht op kosteloze bijstand van een advocaat wanneer de belangen van de gerechtigheid dat vergen, of, anders gezegd, of de rechten van de verdediging miskend zijn omdat de beklaagde en diens raadsman het dossier alleen ter griffie kunnen raadplegen.

A.1.10. Dat is stellig niet het geval wanneer het dossier eenvoudig en weinig omvangrijk is en slechts één raadsman het moet raadplegen. De behoeftige beschuldigde heeft immers geen recht op een rechtsbijstand die voor de overheid onnodig veel kosten met zich meebrengt, en dit omdat in het domein van het gerecht wordt bespaard (Commis., besl. van 15 juli 1983, verz. nr. 9728/82, D.R., deel 36, p. 155).

A.1.11. In het tegenovergestelde geval beschikt de beklaagde steeds over alle nodige elementen om zijn verdediging te kunnen waarborgen. De omstandigheid dat de in het dossier vervatte elementen niet te allen tijde ter beschikking kunnen zijn van de beklaagde en diens raadsman, heeft ten hoogste tot gevolg dat de voorbereiding van het dossier meer tijd in beslag neemt. Om te oordelen of de beklaagde heeft kunnen beschikken over de tijd en de faciliteiten die noodzakelijk zijn voor de voorbereiding van de verdediging in de zin van artikel 6.3.b van het Verdrag, dienen de omstandigheden die eigen zijn aan elke specifieke zaak in aanmerking te worden genomen, en dient met name rekening te worden gehouden met de complexiteit van de zaak en de aard van de opgeworpen problemen (Commis., besl. van 4-5 oktober 1974, verz. nr. 5523/72, Rec. nr. 46, p. 107; besl. van 19 mei 1977, verz. nr. 7628/76, D.R., deel 9, p. 169). Ingeval de beklaagde over meer tijd meent te moeten beschikken wegens de omvang en de complexiteit van het dossier, het aantal raadslieden die het moeten raadplegen of de openingstijden van de griffie, of omdat hij zich in hechtenis bevindt, dient hij derhalve om de verdaging van de zaak te verzoeken. Ingeval hij dat nalaat, kan hij geen schending van artikel 6.3.b aanvoeren (arrest Cambell en Fell van 28 juni 1984, reeks A, nr. 80, p. 45, § 98; Commis., besl. van 4 oktober 1972, verz. nr. 4681/70, Rec. nr. 43, p. 1; Cass. 2 februari 1982, Pas., 1982, I, p. 694).

A.1.12. Het ter beschikking hebben van een afschrift van het strafdossier vormt derhalve geen faciliteit die noodzakelijk is voor de voorbereiding van de verdediging, zodat de afgifte in debet van het strafdossier niet noodzakelijkerwijze deel moet uitmaken van de « juridische bijstand » waarop elke burger recht heeft; maar het feit dat een beklaagde niet over voldoende inkomsten beschikt om een afschrift van het strafdossier te betalen, en dat dat dossier, wegens omstandigheden eigen aan de zaak, niet voldoende kon worden geraadpleegd, kan hem het bij artikel 6.3.b van het Verdrag gewaarborgde recht niet ontfangen.

Men kan weliswaar wensen dat een ieder, ongeacht zijn vermogenstoestand, de steun van de advocaat van zijn keuze kan genieten, over alle nuttige faciliteiten voor de uitoefening van zijn verdediging kan beschikken, en dat geen enkele materiële hindernis hieraan in de weg kan staan; maar het huidige stelsel van rechtsbijstand, hoe onbevredigend het ook zij, miskent niet de grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie, noch ten aanzien van de beginselen die die materie beheersen, noch ten aanzien van de kosten die de Staat moet dragen.

Memorie van de Ministerraad in de zaak met rolnummer 713

A.2.1. Onder voorbehoud van de gegevens die hierna zijn weergegeven, worden de opmerkingen van de Ministerraad in de memorie in de zaak met rolnummer 698, die betrekking hebben op de situatie van de beklaagde ten aanzien van de in de prejudiciële vraag vermelde bepalingen (A.1.1 tot A.1.12), in wezen uitgebreid tot de situatie van de burgerlijke partij.

A.2.2. De gestelde vragen beperken zich tot artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek (A.1.1 en A.1.2); de eerste beoogt de identieke behandeling van alle burgerlijke partijen, ongeacht of zij al dan niet

behoefstig zijn; de tweede het verschil in behandeling dat is ingevoerd tussen de beklaagden en de burgerlijke partijen, enerzijds, en de partijen in een burgerlijk proces, anderzijds.

A.2.3. Die tweede vraag bevat harerzijds een vergelijking die er geen is, doordat de situatie van de behoeftige beklaagden en burgerlijke partijen die geen rechtsbijstand kunnen krijgen met een welbepaald doel, namelijk de afgifte van een afschrift van het strafdossier dat op hen betrekking heeft, wordt geplaatst naast de situatie van de partijen in een burgerlijk proces die, in dezelfde financiële omstandigheden, de niet anders gedefinieerde rechtsbijstand wel kunnen krijgen.

A.2.3.1. Gepreciseerd dient immers te worden dat, met betrekking tot de mogelijkheid om rechtsbijstand te genieten als zodanig, ongeacht de concrete modaliteiten die hij in het kader van een welbepaalde procedure kan aannemen, de beklaagden en de burgerlijke partijen, enerzijds, en de partijen in een burgerlijk proces, anderzijds, zich op voet van volstrekte gelijkheid bevinden ten aanzien van de bepalingen die de materie beheersen. Zodra hun aanspraak rechtmatig lijkt en hun behoefte is aangetoond, zal aan allen, zowel in het kader van een strafgeding als in het kader van een burgerlijk geding, in dezelfde mate rechtsbijstand worden verleend, die zal bestaan in een vrijstelling van de betaling van zegel-, registratie-, griffie- en expeditierechten, alsmede van de andere uitgaven die de procedure met zich meebrengt, en in de kosteloze medewerking van de openbare en ministeriële ambtenaren.

A.2.3.2. Tussen hen wordt evenwel een verschil in behandeling ingevoerd met betrekking tot de concrete modaliteiten die de rechtsbijstand kan aannemen. Dat verschil in behandeling houdt verband met de bijzondere kenmerken van de procedures in het kader waarvan die categorieën van personen respectievelijk hun rechten doen gelden. Zo zal, wat de beklaagden betreft, het verlenen van rechtsbijstand in de praktijk niet op dienstige wijze kunnen worden aangevoerd. De vraag met betrekking tot het voorschieten van de kosten en rechten is immers niet aan de orde, aangezien artikel 104 van het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken bepaalt dat het bestuur van registratie ze voorschiet en zichzelf betaalt, volgens de rechtsvormen, ten laste van de veroordeelden. Bovendien worden de opgemaakte akten en de expedities of afschriften die op verzoek van de beklaagden en ten behoeve van hun verdediging worden afgegeven, gevisieerd voor zegel en registratie in debet. De tussenkomst van openbare en ministeriële ambtenaren is moeilijk denkbaar, aangezien de verdediging van een beklaagde hun tussenkomst meestal niet vergt.

Daarentegen zijn de burgerlijke partijen en de partijen in een burgerlijk proces er, van hun kant, toe gedwongen een groot aantal geldelijke voorschotten te geven, willen zij hun proces tot een goed einde brengen, zodat rechtsbijstand in werkelijkheid met een veel hogere frequentie en in veel ruimere mate zal worden verleend aan behoeftige rechtzoekenden die als burgerlijke partij of als partij in een burgerlijk proces optreden dan aan beklaagden, die niet met dergelijke financiële problemen geconfronteerd dreigen te worden. Sommige van die kosten worden geïnd ten bate van de Schatkist; het betreft de zegel- en registratierechten. Andere kosten zijn de vergoeding van diensten die werden gevraagd aan diverse categorieën van personen die tot het proces bijdragen; het betreft de bezoldigingen van de griffiers en de ministeriële ambtenaren, de honoraria van de deskundigen, het getuigengeld, de vervoerskosten, enz.

A.2.3.3. De vraag heeft veeleer betrekking op de soorten handelingen die in het kader van een strafprocedure en een burgerlijke procedure voor rechtsbijstand in aanmerking komen.

Aangezien de vrijstelling van griffierechten die in het kader van de rechtsbijstand wordt verleend, alleen kan gelden voor afschriften van en uittreksels uit stukken die voor de rechter moeten worden voorgebracht en de beklaagden en de burgerlijke partijen in een strafproces geen enkel stuk moeten voorleggen omdat alle stukken zich in het strafdossier bevinden waarvan het origineel door het openbaar ministerie wordt voorgebracht, zal een afschrift van het strafdossier niet onder de toepassing vallen van artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, vermits het uitsluitend ten behoeve van de beklaagden en de burgerlijke partijen zal worden verstrekt.

Aangezien de burgerlijke procedure daarentegen wordt beheerst door het beginsel «*actori incumbit probatio*» en door het stelsel van het wettelijke bewijs, staat het aan elke partij het bewijs te leveren voor haar aanspraken en de bescheiden en stukken waarop zij steunen, voor te brengen, zodat haar met een hogere frequentie rechtsbijstand zal worden verleend.

Derhalve dient te worden onderzocht of artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek de beginselen van de gelijkheid en de niet-discriminatie schendt in zoverre het een beklaagde of een burgerlijke partij die niet

over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, niet de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te krijgen met het oog op de afgifte, voor de voorbereiding van haar verdediging, van een afschrift van de in het strafdossier vervatte stukken, terwijl het aan elke partij in een burgerlijk proces de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te krijgen met het oog op de afgifte van een afschrift van de stukken die dienen om haar recht te verantwoorden.

A.2.3.4. Ten aanzien van de juridische bijstand waarin artikel 23 van de Grondwet voorziet (A.1.3), moet rekening worden gehouden met de parlementaire voorbereiding van die bepaling volgens welke « de wetgever (...) niet alleen een structurele opdracht (wacht) bij het herdenken van de juridische bijstand, (maar) op hem rust ook de morele verplichting door het leveren van de nodige middelen de leefbaarheid van de nieuwe structuur te verzekeren » (*Gedr. St., Senaat, B.Z., 1991-1992, 100-2/3°, p. 19*).

A.2.4. De rechten van de verdediging in enge zin (A.1.7) veronderstellen dat de partij in het geding haar verweermiddelen op dienstige wijze kan doen gelden in het kader van een eerlijk proces.

Het recht op een eerlijk proces is verankerd in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat artikel bevat twee reeksen bepalingen. In artikel 6.1 zijn de beginselen van het eerlijk proces uiteengezet, zowel in strafzaken als in burgerlijke zaken, en is de werkingssfeer van dat recht afgebakend. De artikelen 6.2 en 6.3 geven een niet-limitatieve opsomming van sommige bijzondere waarborgen die worden geboden aan de personen die van een strafrechtelijke inbreuk worden verdacht, beticht of beschuldigd. De rechten waarin artikel 6.3 voorziet, vormen, in strafzaken, elementen die van wezenlijk belang zijn voor het algemene begrip « eerlijk proces » vervat in artikel 6.1. Aangezien de waarborgen van het eerlijk proces zowel in burgerlijke zaken als in strafzaken gelden, worden de waarborgen waarin artikel 6.3 ten gunste van de beschuldigde voorziet, in bepaalde omstandigheden tot het burgerlijk proces uitgebreid uit hoofde van het recht op een eerlijk proces. De burgerlijke partij zou het recht om over de nodige tijd en faciliteiten te beschikken voor de voorbereiding van haar verdediging, kunnen opeisen uit hoofde van het recht op een eerlijk proces dat haar bij artikel 6.1 van het Verdrag is toegekend.

A.2.5. Door artikel 191 van de Grondwet te beogen, stellen de prejudiciële vragen het in die bepaling verankerde beginsel van de gelijkstelling van de vreemdeling met de Belg, onder voorbehoud van de bij de wet gestelde uitzonderingen, aan de orde.

Artikel 191 van de Grondwet biedt de wetgever weliswaar de mogelijkheid de vreemdelingen te onderwerpen aan regels die minder gunstig zijn dan die welke hij uitvaardigt om de bescherming van de Belgen en hun goederen te waarborgen, zonder evenwel, volgens het arrest nr. 20/93 van het Arbitragehof, een grondwettelijke grondslag te verschaffen voor wettelijke bepalingen die de vreemdelingen onderling zouden discrimineren, maar aan de vreemdelingen wordt, wat de rechtsbijstand betreft, geen enkele bescherming ontzegd die aan de Belgen zou worden verleend en alle vreemdelingen bevinden zich zonder enige twijfel op voet van gelijkheid ten aanzien van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die die materie beheersen, waaronder artikel 671, eerste lid.

Memorie van B. Godeau

A.3.1. Het verzoek dat de beklaagde aan de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Namen heeft gericht, en dat met name steunt op de artikelen 6.1 en 6.3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, is het gevolg van de omstandigheid dat de onderdelen van de beschuldiging en de omvang van het dossier een diepgaand en gedetailleerd onderzoek vergen, terwijl het aantal personen die dat dossier moeten raadplegen (partijen en magistraten), een negatieve weerslag heeft op de beschikbaarheid ervan en de materiële omstandigheden de raadpleging ervan bemoeilijken, de beklaagde door zijn behoefte geen griffierecht van 30 frank per pagina kan betalen en de wet in geen enkele vrijstelling van dat recht voorziet, behalve in geval van verschijning voor het Hof van Assisen.

A.3.2. Door in geen enkele mogelijkheid van rechtsbijstand te voorzien met betrekking tot de griffierechten die ten laste worden gelegd van een volkomen behoeftige beklaagde, voert de wet op willekeurige en abstracte wijze, op grond van het enkele criterium van hun inkomsten, een verschil in behandeling in onder de Belgen die procedurekosten moeten aangaan wanneer die kosten slaan op akten die onontbeerlijk blijken; die discriminatie vormt een eerste schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

A.3.3. De rechtsbijstand steunt immers op het beginsel van de gelijkheid voor de wet, aangezien de

openbare dienst van het gerecht op basis van gelijkheid voor een ieder toegankelijk moet zijn; derhalve moet in rechtsbijstand worden voorzien « telkens als de partij niet over voldoende inkomsten beschikt om de kosten van de rechtspleging te bepalen (lees : te betalen) » (parlementaire voorbereiding van de Senaat betreffende het Gerechtelijk Wetboek, in Pasinomie, bijvoegsel 1967, p. 417), ongeacht of het gaat om het instellen van een verdediging of het voeren van de verdediging wanneer men gedagvaard is om te verschijnen, en men aldus procedurekosten dient aan te gaan (principe van de toegang tot de rechtszaal).

A.3.4. Het Hof van Cassatie interpreteert artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek evenwel restrictief en oordeelt dat voor de afschriften van het strafdossier alleen rechtsbijstand kan worden verleend wanneer zij moeten worden voorgebracht voor de rechter voor wie de zaak aanhangig is of zal worden gemaakt; de rechtsbijstand geldt derhalve niet in alle gevallen waarin de rechtzoekende procedurekosten dient aan te gaan. Aan de orde is dus niet de vraag of elke beklaagde al dan niet het recht zou hebben kosteloos over een afschrift van zijn strafdossier te beschikken, maar het is wel de bedoeling te voorzien in een vrijstelling van de griffierechten wanneer dat afschrift onontbeerlijk is en de beklaagde behoeftig is.

A.3.5. Door een persoon die over voldoende inkomsten beschikt de mogelijkheid te bieden de faciliteiten te genieten die onontbeerlijk zijn om zijn verdediging te verzekeren, terwijl een minder vermogende persoon die faciliteiten niet kan genieten, voeren de betwiste bepalingen een discriminatie in die een tweede klaarblijkelijke schending vormt van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet : de regel van de niet-discriminatie is immers toepasselijk ten aanzien van alle aan de Belgen toegekende rechten en faciliteiten, waaronder die welke in artikel 6.3.b van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zijn vastgelegd (« Eenieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft (met name het recht) te beschikken over voldoende tijd en faciliteiten welke nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging »). Aangezien een afschrift van het strafdossier onontbeerlijk is voor de beklaagde en diens behoeftigheid is vastgesteld, verhinderen de bepalingen waarbij het in het geding zijnde griffierecht wordt ingevoerd, hem die rechten ten volle te genieten, op grond van een criterium - de inkomenspositie van de rechtzoekenden - dat niet objectief, noch redelijk kan worden verantwoord.

Memorie van R. Fabianova

Eerste middel

A.4.1. Artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek is strijdig met artikel 664 van hetzelfde Wetboek; eerstgenoemd artikel regelt de rechtsbijstand, die één van de twee onderdelen is van de juridische bijstand - het ander onderdeel is de instelling van de « *pro deo* » - waarvan het recht is verankerd in artikel 23 van de Grondwet; artikel 664 voorziet in de vrijstelling van alle griffierechten in het kader van alle procedures, zelfs buitengerechtelijke, alsmede in de vrijstelling van alle andere onkosten die een procedure met zich kan meebrengen. Artikel 671 is bovendien strijdig met de geest van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek waardoor de rechtsbijstand wordt beheerst, die als een recht voor de rechtzoekende moet worden opgevat.

Artikel 671 van hetzelfde Wetboek en de interpretatie die het Hof van Cassatie eraan geeft, voeren bovendien, onder de rechtzoekenden, een discriminatie in die strijdig is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 23, derde lid, 2°, van dezelfde tekst (waarvan artikel 664 van het Gerechtelijk Wetboek slechts een voorbeeld is). De vermogenstoestand is immers geen redelijk criterium om te verantwoorden dat de juridische bijstand waarin artikel 23, derde lid, 2°, van de Grondwet voorziet, aan een behoeftige rechtzoekende wordt geweigerd.

A.4.2. Artikel 305 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat een afschrift van het strafdossier kosteloos ter beschikking wordt gesteld van de beschuldigde die naar het Hof van Assisen wordt verwezen; aangezien die faciliteit niet wordt uitgebreid tot de strafprocedures die door de aanvaarding van verzachtende omstandigheden naar de correctionele rechtbank worden verwezen, voert artikel 671 onder de behoeftige rechtzoekenden een tweede discriminatie in, naar gelang van het rechtscollege waarnaar de zaak uiteindelijk wordt verwezen, terwijl de dagelijkse praktijk erin bestaat strafdossiers die bijzonder belangrijk zijn, zowel door de ernst van de feiten als door hun louter materiële omvang, aan de bevoegdheid van het Hof van Assisen te onttrekken en op een correctionele terechtzitting te behandelen.

A.4.3. Een derde discriminatie vloeit voort uit de omstandigheid dat het voordeel van de rechtsbijstand moet worden toegekend voor alle handelingen, zelfs buitengerechtelijke, van elke burgerlijke procedure, terwijl in strafzaken met name het afschrift van de strafdossiers en de deskundigenonderzoeken niet lijken te vallen onder

de rechtsbijstand, zoals het Hof van Cassatie hem heeft gedefinieerd, en terwijl de bepalingen van het internationaal publiek verdragsrecht met rechtstreekse werking in gerechtszaken aan de rechtzoekende dezelfde waarborgen bieden en aan de Staat dezelfde verplichtingen opleggen, ongeacht of de desbetreffende procedure burgerlijk, dan wel strafrechtelijk is.

Tweede middel

A.4.4. Het algemene beginsel van de eerbied verschuldigd aan de rechten van de verdediging veronderstelt dat de procespartijen loyaal worden ingelicht over hun rechten en over datgene dat hun wordt verweten, dat hun de volledige concrete mogelijkheid wordt geboden om alle elementen van het dossier tegen te spreken en dat hun een gelijk initiatiefrecht wordt gegeven om de juridische waarheid aan het licht te laten komen.

Het algemene beginsel van de gelijke wapens impliceert zijnerzijds een evenwicht tussen de beschuldigde en het openbaar ministerie en tussen de beschuldigde en de burgerlijke partij, zowel ten aanzien van de procedurevoordelen als ten aanzien van de mogelijkheid de zaak uiteen te zetten in omstandigheden die een partij niet in aanzienlijke mate benadelen ten opzichte van de tegenpartij.

A.4.5. Opnieuw voert artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek tussen de rechtzoekenden een discriminatie in, op grond van hun vermogenstoestand, ten aanzien van de waarborgen die die algemene beginselen vormen. Aan de behoeftige partij die niet over haar dossier beschikt, worden faciliteiten ontzegd die noodzakelijk zijn voor de voorbereiding van haar verdediging. Zij wordt niet alleen geconfronteerd met de parketmagistraat die alle gelegenheid heeft gehad om het dossier buiten de griffie te raadplegen, maar eveneens met een meer vermogende opponent (beklaagde die de opbrengst van de inbreuk geniet of burgerlijke partij), die zich zijnerzijds tegen betaling een afschrift van het strafdossier ter beschikking heeft kunnen laten stellen.

Derde middel

A.4.6. De weigering om aan de behoeftige burgerlijke partij een kosteloos afschrift of een afschrift in debet van het strafdossier te verstrekken, maakt haar bij artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gewaarborgde recht op toegang tot een rechtbank onwerkbaar en ondoeltreffend, maakt bovendien inbreuk op het recht op een eerlijk proces en voert aldus een discriminatie in in het genot van rechten, waarvan het eerste kan worden gereguleerd zonder dat de kern ervan evenwel mag worden geraakt en waarvan het tweede op generlei wijze door de Staat mag worden ingeperkt.

A.4.7. De omstandigheden waarin de behoeftige burgerlijke partij zich moet verdedigen zijn eveneens strijdig met artikel 6.3.b van hetzelfde Verdrag, in zoverre zij haar verdediging enkel kan verzekeren hetzij door op haar werk afwezig te zijn om in betreurenswaardige omstandigheden een dossier te raadplegen, dat overigens in de door de onderzoeksmagistraat gekozen volgorde is gebundeld en waarin geen structuur of notities kunnen worden aangebracht, hetzij door, tegen betaling, een beroep te doen op de diensten van een raadsman, hetzij door vooraf de in de prejudiciële vraag bedoelde belasting te betalen; tussenkomsten op wetgevend vlak werden wenselijk geacht om die situatie te verhelpen.

- B -

B.1. Naar luid van artikel 664 van het Gerechtelijk Wetboek bestaat rechtsbijstand erin degenen die niet over de nodige inkomsten beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging, te bestrijden, geheel of ten dele te ontslaan van de betaling van de zegel-, registratie-, griffie- en uitgiftrechten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. De rechtsbijstand verschaft aan de betrokkenen ook kosteloos de tussenkomst van

openbare en ministeriële ambtenaren onder de voorwaarden bepaald bij de artikelen 664 tot 699 van het Gerechtelijk Wetboek.

Ten aanzien van de prejudiciële vraag in de zaak met rolnummer 698 en ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag in de zaak met rolnummer 713

B.2.1. Die twee prejudiciële vragen hebben betrekking op de identieke behandeling - de verplichting, voor de beklaagden en de burgerlijke partijen, om een uitgifterecht te betalen dat wordt geheven op de uitgiften en afschriften van of uittreksels uit stukken van de strafdossiers die hen betreffen - van twee categorieën van personen die zich in verschillende situaties zouden bevinden, namelijk diegenen die wel beschikken over de financiële middelen die nodig zijn om dat recht te betalen en diegenen die er niet over beschikken, terwijl het voordeel van de rechtsbijstand hun in dat geval niet kan worden toegekend. Uit artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het door het Hof van Cassatie in een arrest van 18 december 1985 is geïnterpreteerd (Arr. Cass., 1985-1986, p. 587), blijkt immers dat voor de gewone afschriften rechtsbijstand alleen wordt verleend wanneer die afschriften moeten worden voorgebracht voor de rechter voor wie het geschil aanhangig is, wat niet het geval is voor de strafrechter vermits deze beschikt over het strafdossier waarvan het origineel door het openbaar ministerie is overgelegd.

B.2.2. De betwiste gelijke behandeling vindt derhalve haar oorsprong in artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, hetgeen wordt bevestigd door de motivering van de verwijzingsbeschikkingen, waarin wordt verwezen naar het voornoemde arrest van het Hof van Cassatie. De andere bepalingen die in de prejudiciële vragen zijn vermeld en waarin een definitie wordt gegeven van de rechtsbijstand (artikel 664), de handelingen en de rechtsplegingen waarop die bijstand toepasselijk is (artikel 665), de andere voorwaarden waaronder het voordeel ervan wordt toegekend (artikelen 667 en 669) en de proceduremodaliteiten (artikel 671, tweede lid), of waarin het bedrag wordt gevestigd en bepaald van het uitgifterecht dat wordt geheven op de uitgiften en afschriften van of uittreksels uit stukken, hebben, op zichzelf, niet tot doel te verhinderen dat de rechtsbijstand het uitgifterecht zou dekken voor de afschriften van een strafdossier die door een beklaagde of een burgerlijke partij zouden zijn gevraagd.

Nu artikel 671, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek geen enkel verschil in behandeling

tussen Belgen en vreemdelingen instelt, kan het geen schending inhouden van artikel 191 van de Grondwet, in samenhang met de artikelen 10 en 11 ervan.

B.2.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Dezelfde regels verzetten er zich overigens tegen dat categorieën van personen, die zich ten aanzien van de aangevochten maatregel in wezenlijk verschillende situaties bevinden, op identieke wijze worden behandeld, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.2.4. Wanneer de wet voorziet in de afgifte van afschriften van de strafdossiers en die afgifte afhankelijk stelt van het betalen van een heffing, mag zij niet ertoe leiden dat de rechtzoekenden worden behandeld op een manier die, gelet op de aard van de ter zake geldende beginselen, discriminerend zou zijn. Die beginselen zijn de eerbiediging van de rechten van de verdediging en de eerlijke behandeling van de zaak, gewaarborgd door artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Zij impliceren het recht, voor de rechtzoekende, om te beschikken over de tijd en de faciliteiten die nodig zijn om zijn verdediging en argumentering voor te bereiden, op welk recht het grondwettelijke beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie van toepassing is.

B.2.5. Het feit dat, wat de strafdossiers betreft, de rechtzoekenden die niet over de financiële middelen beschikken die noodzakelijk zijn voor de betaling van de uitgifterechten, om hun verdediging te verzekeren of hun argumenten te laten gelden geen andere mogelijkheid zouden hebben dan de stukken ter griffie te raadplegen of ze er te laten raadplegen door hun vertegenwoordiger, kan slechts een ongemak zijn en tast, gelet op die omstandigheid, de essentie van het recht van verdediging niet aan.

Maar de onmogelijkheid om over afschriften van de essentiële stukken van het strafdossier te beschikken kan, in bepaalde gevallen, de rechtzoekende verhinderen op nuttige wijze zijn

argumenten te laten gelden en de voor zijn verdediging nodige adviezen, met name op technisch vlak, in te winnen.

Door in geen enkele hypothese - al was het maar door ze afhankelijk te maken van de tussenkomst van een rechter die ze zou kunnen beperken tot bepaalde stukken van het strafdossier - voor de rechtzoekenden die rechtsbijstand genieten en die per definitie niet over de noodzakelijke middelen beschikken om de uitgifterechten te betalen, de mogelijkheid te scheppen om gratis, zij het in debet, het afschrift van stukken van het strafdossier te verkrijgen, bemoeilijkt de wetgever op een onevenredige manier de uitoefening van de in B.2.4 vermelde rechten.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag in de zaak met rolnummer 713

B.3. De prejudiciële vraag betreft de verschillende behandeling die zou zijn voorbehouden aan een rechtzoekende die niet over voldoende financiële middelen beschikt om het in het geding zijnde uitgifterecht te betalen, naargelang hij, als beklaagde of als burgerlijke partij, voor de strafrechter verschijnt of partij in een burgerlijk proces is.

De vraag heeft in werkelijkheid betrekking op het onderscheid dat voortvloeit uit de woorden « die moeten worden voorgebracht vóór de rechter » in artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek. Weliswaar kan worden aangenomen dat de wetgever, door het voordeel van de kosteloosheid van de afschriften voor te behouden aan diegenen die, terwijl zij niet over voldoende inkomsten beschikken, ertoe gehouden zijn voor een rechter de stukken voor te brengen die nodig zijn voor de vaststelling of de erkenning van hun rechten, een maatregel heeft genomen die overeenstemt met een onderscheid dat op een objectief criterium steunt en dat relevant is. In zoverre die maatregel inbreuk zou maken op de beginselen van de rechten van de verdediging en van de eerlijke behandeling van de zaak die zijn aangehaald *sub* B.2.4, valt de prejudiciële vraag samen met de vragen die *sub* B.2.1 tot B.2.5 zijn beantwoord en moet zij derhalve op dezelfde wijze worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat het een beklaagde of een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikken om de griffierechten te betalen, onder geen enkel beding de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te verkrijgen met het oog op de kosteloze afgifte van afschriften van stukken van een dossier dat tegen de beklaagde is aangelegd of in het kader waarvan de burgerlijke partij haar rechten wil doen gelden;

artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat het een beklaagde of een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikken om de griffierechten te betalen, onder geen enkel beding de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te verkrijgen met het oog op de kosteloze afgifte, ter voorbereiding van hun verdediging of vordering voor de strafrechter, van afschriften van stukken van het strafdossier die hen betreffen, terwijl rechtsbijstand kan worden verleend aan elke partij in een burgerlijk proces die in eenzelfde financiële toestand verkeert.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 2 maart 1995, door de voormelde zetel, waarin rechter P. Martens voor de uitspraak is vervangen door rechter R. Henneuse, overeenkomstig artikel 110 van de voormelde wet.

De griffier,

L. Potoms

De voorzitter,

M. Melchior